

3. ELS COL·LECTIUS ESTUDIATS

En aquest apartat presentem breument els trets demogràfics bàsics dels col·lectius estudiats per contextualitzar-los dins del conjunt de persones immigrades i remarcar-ne les particularitats. Els principals valors destacats corresponen a població resident, és a dir, la que gaudeix de permís de residència. Per tant, en aquest grup no s'inclouen les persones que es troben en situació regular ni les que han estat nacionalitzades. Fer servir el nombre de residents té la limitació de generar una imatge només aproximada de la seva composició. Tanmateix, esdevé un instrument útil per conèixer l'estructura bàsica de cada població i diferenciar-la de la resta, en la mesura que el procés de regularització extraordinari de l'any 2005 va fer emergir bona part de les persones immigrades que es trobaven en situació irregular.

Cal, doncs, destacar abans de res, que a Catalunya, en el primer trimestre de 2008, hi residien 907.703 persones estrangeres, davant de les 4.192.835 que residien a l'Estat espanyol, i que, per tant, representaven el 21,65% del total estatal. Aquest percentatge registrava una concentració major a les comarques barcelonines (67%), seguides de les gironines (13,8%), les tarragonines (12,46%) i les lleidatanes (6,7%).

3.1. COL·LECTIUS AFRICANS

D'acord amb les dades del Ministeri de Treball i Immigració, a Catalunya hi havia 276.835 persones d'origen africà amb permís de residència. D'aquest total el 57,8% residia a la província de Barcelona; el 19,6%, a la província de Girona; el 13,8%, a la de Tarragona; i el 8,7%, a la de Lleida. En aquest grup sobresurt el col·lectiu marroquí, que amb 220.226 residents, representa el 79,6% del total. El segueixen els residents d'origen gambià i senegalès. La resta d'origens tenen una presència marcadament inferior, excepte el col·lectiu argelí, que ha incrementat la seva presència en els darrers anys i compta amb 7.516 residents. Aquestes dades contrasten amb les del conjunt de l'Estat, on la població argelina és la segona en importància, per davant de la gambiana i senegalesa. D'altra banda, la població marroquina és l'única que havia presentat uns contingents significatius abans de la dècada dels noranta.

3.1.1. Els col·lectius senegalès i gambià

Abans dels anys noranta, els contingents d'immigració senegalesa i gambiana entre la població subsahariana eren poc significatius. Els primers assentaments importants van desenvolupar-se al litoral unes dècades abans, però entrats els noranta, el procés de regularització extraordinària d'estrangers dut a terme el 1991 va revelar que el 80% de les persones que presentaven sol·licituds es concentraven a les províncies de Girona i Barcelona, amb una incidència marcada sobre les zones agrícoles. Aquests nuclis han estat la base de l'arrelament a Catalunya dels contingents de població gambiana més grans de tot l'Estat: el 82,49% dels residents gambians viuen a Catalunya, en especial a la província de Girona (9.056 en acabar el primer trimestre de 2008). No passa així amb la població senegalesa, que només assoleix el 34,9% del total, amb una especial concentració a les comarques barcelonines (6.106 persones). Bona part de les persones d'aquest origen havia arribat amb passaport gambià, a causa de les majors facilitats existents a Gàmbia per facilitar la sortida a l'estranger i la fàcil circulació de població entre els dos països (Jabardo, 2006, p. 25).

A Catalunya els residents d'origen gambià sumaven, el primer trimestre de 2008, 15.621 residents i els d'origen senegalès, 11.883. Aquests valors mostren un increment moderat en els dos grups de població subsahariana durant els darrers cinc anys, malgrat el procés de regularització extraordinària, atès que l'1 de gener de 2003 sumaven respectivament 8.916 i 4.694 residents. En canvi, perdura l'arrelament en els nuclis receptors: la població gambiana instal·lada a la província de Girona representa gairebé el 58% del total de residents a Catalunya, mentre que a Barcelona només hi resideix prop del 34%. En canvi, el 51% dels senegalesos amb permís de residència resideix a Barcelona i només el 19%, a la província de Girona.

Una de les peculiaritats demogràfiques d'aquests dos col·lectius és l'estructura d'edats. La població gambiana registra una mitjana d'edat molt baixa en el conjunt de l'Estat (25,4 anys) a causa de la presència d'un contingent important de menors de quinze anys (33,16%). Al contrari que la població senegalesa, que

presenta uns indicadors més similars als d'altres col·lectius (12,5% de menors de quinze anys i una mitjana d'edat de 32,3 anys). Pel que fa al sexe, però, les dones són clarament minoritàries entre els residents: en el primer trimestre de 2008, només un 20% del col·lectiu senegalès resident eren dones i prop d'un 29%, en el cas del gambià. Aquestes diferències encara s'accentuen més en el cas de l'ocupació: de 6.168 persones d'origen gambià afiliades a la Seguretat Social i 6.670 d'origen senegalès, només 700 i 636 respectivament eren dones. Així, aquesta baixa incorporació de les dones subsaharianes al mercat laboral es relaciona amb un tipus d'immigració força masculinitzada.

3.1.2. EL col·lectiu marroquí

Catalunya ha estat el principal focus de recepció d'immigració marroquina durant les darreres dècades en el conjunt de l'Estat i un dels primers en generar assentaments familiars. La seva principal evolució va donar-se en el període de 1992-2002, quan de manera similar al creixement observat en el conjunt d'Espanya, es va observar un increment del 454,3% en el volum de residents. D'aquesta manera, el creixement interanual del nombre de residents marroquins ha estat menys important en valors relatius que el de bona part de la resta de col·lectius, però molt important en valors absoluts: de 333.770 residents al final de 2003, s'ha passat als 675.906 actuals i es calcula un ritme de creixement interanual entre el 10 i el 27% (aquest darrer valor correspon als resultats del període de regularització extraordinària de 2005).

Entre els 220.226 residents que viuen a Catalunya (32,6% del total espanyol), apareix una distribució interprovincial més equilibrada que en qualsevol altre dels grups estudiats. Malgrat que les comarques barcelonines, com en la major part dels casos, abasten el percentatge principal (60,24% del total), Girona i Tarragona presenten una presència important amb 39.385 residents (gairebé el 18%) i 33.980 (15,43%), respectivament.

Pel que fa al nivell de feminització de la població marroquina, d'acord amb les dades proporcionades per López (2003), hi ha hagut una feminització creixent des de la dècada dels setanta, dins a assolir el 31,7% de dones en la dècada actual. D'altra banda, si prenem com a referència la població marroquina que resideix avui a Espanya, trobem que un 37,2% són dones (251.447 en el primer trimestre de 2008). En canvi, pel que fa als nivells d'ocupació, les dones presenten uns percentatges clarament més desfavorables: a l'inici de l'any 2007, de 78.840 persones afiliades a la Seguretat Social, 65.023 eren homes i la presència de dones es limitava a un 17,5% del total. Cal destacar que l'ocupació femenina en el servei domèstic és menys sensible que en altres grups (14,7%) del total, però que coincideix amb una baixa autoocupació (3,1% del total).

El col·lectiu marroquí és també un dels grups estudiats més joves. En el conjunt de l'Estat, la mitjana d'edat és de 27,5 anys. Només un 2,5% de la població ocupada tenia més de cinquanta-cinc anys l'any 2007. La població menor de setze anys també assoleix xifres molt significatives: el 23,78% del total.

Un dels trets remarcables de la població marroquina resident a Catalunya és, tal i com remarcàvem en un treball anterior (Càceres, Espeitx, 2006, p. 120-121), que sovint realitza un primer desplaçament majoritàriament masculí. Per això, és especialment rellevant la llar familiar constituïda per homes sols. En general, no estan acostumats a ocupar-se de les tasques domèstiques al seu país i sovint els seus comportaments alimentaris són desaconsellables des d'una perspectiva nutricional, i els coneixements sobre manipulació d'aliments, escassos. Així, la solitud, la manca de temps per dedicar a la cuina, la manca de competències culinàries o les dificultats econòmiques tendeixen a desencadenar pràctiques basades en la compra de productes barats i de fàcil preparació, o a menjar habitualment fora de casa.

3.2. COL·LECTIUS LLATINOAMERICANS

La població llatinoamericana té una presència rellevant a l'Estat espanyol i a Catalunya, atès que agrupa el nombre més gran de residents estrangers: 1.269.053, en el primer cas, i 278.759 en el segon (un 22% del total). La distribució territorial es caracteritza per una forta presència a les comarques barcelonines (80,33%), mentre que a les de Lleida, la presència és més minsa (9.975 persones, un 2,6%, molt per sota de la població marroquina amb 14.205 habitants). Els llatinoamericans catalans també representen el 30,7% de la població resident.

3.2.1. El col·lectiu equatorià

El col·lectiu equatorià havia estat molt poc significatiu a l'Estat espanyol fins a la dècada dels noranta, ja que no va ser fins al 1989 que va assolir els 1.000 residents legals. Aquesta xifra s'incrementaria paulatinament durant aquella dècada (ja hi havia 1.655 residents a l'inici de 1995), però amb una concentració molt marcada a la capital estatal (74,8%) i una presència modesta a Catalunya (13,1%). Aquesta tendència s'accelerará en els anys posteriors, de manera que a l'inici de 1998, serà el segon contingent llatinoamericà, en superar els dominicans i els 4.000 residents, que esdevindran més de 7.000 a l'inici de 1999 a causa de la demanda de servei domèstic. Amb tot, la principal onada migratòria tindrà lloc entre els anys 1999 i 2001, en un context de forta recessió econòmica en el país d'origen. En aquests anys, Madrid, Barcelona, el litoral mediterrani i els arxipèlags es consoliden com a punts d'arribada principals, i el servei domèstic com el principal focus d'ocupació en el mercat de treball regular i irregular. La tendència serà tan accentuada que al final de l'any 2003, ja hi haurà 174.289 equatorians residents a tot l'Estat. El darrer gran flux de residents es produirà amb motiu la regularització extraordinària de l'any 2005. Aquest procés consolidarà una forta presència d'aquest grup entre els residents llatinoamericans, que en el primer trimestre de 2008 havia assolit els 413.642 residents, dels quals 83.444 residien a Catalunya (20,2%), la segona comunitat d'acollida després de Madrid. D'aquests, 74.131 residien a la província de Barcelona (el 88,9% del total català). Aquest flux, però, manifesta símptomes clars de desaceleració, ja que els residents equatorians són els que presenten un creixement interanual més baix de tot Iberoamèrica (inferior al 5%).

Actualment, la composició de la comunitat estatal presenta un elevat equilibri de sexes (de gairebé el 50% per sexe). La mitjana d'edat és també molt jove (30,3 anys), amb una presència del 16% de menors de quinze anys i del 0,52% de majors de seixanta-cinc, una de les més baixes d'aquest origen.

Des del punt de vista ocupacional, la comunitat equatoriana estatal segueix les pautes pròpies del conjunt d'iberoamericans, amb una forta presència en el treball assalariat (64,7% el 2006) i una presència significativa en els serveis domèstics (24,9%). En aquest sentit, la desigualtat entre sexes és clara: el 81% dels homes estaven en el règim general de la Seguretat Social el 2006, vers el 65% de les dones; mentre que elles registren el 27% del treball domèstic, enfront d'una presència molt baixa dels homes (inferior al 3%). Amb tot, el tret més destacat és el baix impacte de l'autoocupació: el 97% dels homes i el 89% de les dones eren assalariats el 2007, valors que es troben clarament per sobre dels que resulten dels grans grups mundials (africans, llatinoamericans, europeus i asiàtics), encara que bona part d'aquest percentatge en el cas de les dones sigui absorbit pel servei domèstic. Aquest tret es relaciona amb la menor freqüència dels establiments comercials ètnics, respecte a allò que s'observa en altres comunitats.

3.2.2. El col·lectiu colombià

L'any 2005, s'havia calculat que un 23,4% dels colombians que residien a l'estranger es trobaven a Espanya, país que havia esdevingut el segon receptor d'immigració colombiana després dels Estats Units. Aquesta emissió es localitza especialment en algunes regions colombianes, com la Vall del Cauca, i s'explica per l'agudesa de la recessió econòmica, més acusadament a les regions més emissores en un context d'increment de la demanda de mà d'obra estrangera a Espanya (Posso, Urrea, 2007, p. 110-111). Com en el conjunt d'immigrants llatinoamericans, el procés d'arribada ha tingut lloc amb un elevat contrast entre població resident i població irregular. Així, el 2001, hi havia 48.710 persones de Colòmbia amb permís de residència a Espanya, enfront de les 158.164 persones empadronades. Amb tot, els diferents processos de regularització engegats els darrers anys han permès disminuir aquestes diferències i han generat un

ritme de creixement molt similar al de la població equatoriana. En el primer trimestre de 2008, el volum de població resident a l'Estat era de 264.549 persones, un 21% del total de la immigració llatinoamericana, encara que molt per sota dels residents equatorians. D'aquests, 43.632 residien a Catalunya (16,5%). El 68% vivia a la província de Barcelona, una concentració menor que la del cas anterior. D'altra banda, Tarragona és la segona província d'acollida, amb un 14,3% del total. Pel que fa a la variació interanual en el nombre de residents, supera clarament l'equatoriana amb un 11,40%, però es situa també per sota de la mitjana d'Iberoamèrica (12,15%).

La presència de dones també és sensiblement més alta en aquest cas, en assolir al conjunt de l'Estat les 148.963 persones residents, és a dir, el 56,3%. Per tant, també ho és la proporció de dones afiliades a la Seguretat Social: del 54,7% a l'inici de 2007, l'únic dels tres grups iberoamericans estudiats en què són majoritàries. A més, aquesta major presència de dones es relaciona amb una pauta migratòria diferent de l'observada, per exemple, envers els Estats Units, on hi ha una presència més marcada d'homes colombians casats i més grans (Roa, 2007, p. 114). A Espanya, la mitjana d'edat es situa clarament per sobre dels 30 anys (32,2%), mentre que els menors de quinze anys representen menys del 15% (13,61%, el primer trimestre de 2008).

Pel que fa a l'autoocupació, la població colombiana també presenta un dels percentatges més elevats respecte als col·lectius llatinoamericans, amb un 10,2% de treballadors per compte propi a l'inici del 2007.

3.2.3. El col·lectiu peruà

Durant la dècada dels noranta, els peruans havien format la primera comunitat d'immigrants d'origen llatinoamericà a Catalunya. Tanmateix, el gran increment de la immigració equatoriana i colombiana, l'ha convertit en el tercer col·lectiu en importància, amb 123.161 persones residents a Espanya el primer trimestre de 2008 (9,1%). A això, hi ha contribuït una taxa de creixement interanual de la població resident més baixa, fins i tot en els darrers anys, i, especialment, el menor impacte del procés de regularització extraordinària de 2005, atès el petit volum de població peruana en situació irregular (Pajares, 2007, p. 36). A Catalunya, la seva presència és força destacada, amb 35.080 persones residents (el 28,5% del total espanyol), de les quals una gran majoria es troben a la província de Barcelona (31.941, més del 91%).

La composició per sexes és equilibrada —el 50,1% dels residents són dones—, mentre que per edats, presenten la mitjana més elevada de tots tres grups (34,4 anys) i la presència més baixa de població menor de quinze anys (9,22%). Pel que fa a l'ocupació, dos trets sobresurten també respecte als dos col·lectius anteriors. El primer, una tendència al retrocés del percentatge de dones ocupades sobre el total de persones d'origen peruà, atès que el nombre d'afiliades ha passat del 50% el 2005 al 47,4% el 2007, si bé a Catalunya encara representen el 50,8%. El segon, el fet que donen els percentatges d'autoocupació més baixos de les set poblacions llatinoamericanes més importants a Espanya, amb només un 5%. Finalment, destacar que la població resident peruana, com la colombiana, mostra una tendència decreixent en la taxa d'increment d'ocupació en el servei domèstic i es situa a prop del 22,3%, mentre que en el col·lectiu segueix encara en el 32,1%.

3.3. COL·LECTIUS ASIÀTICS

Segons dades del primer trimestre de l'any 2008, prop de 250.000 persones d'origen asiàtic disposen de permís de residència a l'Estat espanyol. D'aquestes, el volum més gran és d'origen xinès i suposa un 50,5% del total. A continuació es troba el col·lectiu del Pakistan, seguit de la població de les Filipines, l'Índia, Bangladesh, Japó i Corea. Dels grups que fa més temps que estan instal·lats al nostre país, mantenen la seva posició capdavantera el xinès i l'indi, tot i que el pakistanès ha desplaçat la comunitat índia al tercer lloc. (Sàiz, 2005, p. 62).

Cal destacar el creixement constant de la comunitat xinesa, que va incrementar en un 473% entre els anys 1996 i 2004. També la població pakistanesa ha experimentat un creixement notable, en doblar la seva població entre els anys 2001 i 2002. Pel que fa a aquest grup, es va veure particularment beneficiat pels

processos de regularització extraordinària dels anys 2000 i 2001, amb l'arribada d'un gran nombre d'immigrants provinent d'altres països d'Europa i de l'Orient Mitjà. De tota manera, ja hi havia una petita comunitat pakistanesa assentada a Espanya des dels anys setanta.

Tradicionalment l'assentament asiàtic s'ha concentrat en dues comunitats autònomes: Catalunya i Madrid, que el 2004 ja reunien el 60% d'aquest col·lectiu a Espanya (Beltrán, 2005, p. 38). El cas més destacat de concentració, però, és el pakistanès: la província de Barcelona acull el 53,35% de la població pakistanesa resident a l'Estat, el 89% de la resident a Catalunya.

Si es parla dels col·lectius asiàtics en conjunt, s'observa que l'estructura de la població presenta una clara preponderància masculina (només al voltant del 40% són dones), que es tracta d'una població jove i amb molts menors d'edat (al voltant del 15% són menors de quinze anys), i poca gent gran (menys del 3% són majors de seixanta-quatre anys). S'evidencia l'existència de nombrosos grups domèstics compostos per pares i fills, i, en algunes ocasions, per tres generacions. És freqüent l'assentament de famílies completes mitjançant processos de reunificació familiar. Així, la població asiàtica és fonamentalment jove i es troba en plena edat productiva i reproductiva, és a Espanya per treballar i tendeix a viure en família (Beltrán, 2005, p. 39).

Ara bé, cal matisar aquestes observacions generals, ja que les diferents comunitats presenten trets propis que cal tenir en compte. Si bé en general, com s'ha dit, s'observa la presència d'un nombre superior d'homes que de dones, la migració filipina a l'Estat espanyol s'ha caracteritzat precisament per estar molt feminitzada, és a dir, per ser les dones les que han vingut a treballar mentre que la resta de la família s'ha quedat al país d'origen. En canvi, en el cas de la migració pakistanesa es dona el cas contrari, una elevada masculinització, en ser majoritàriament homes els qui estan treballant al nostre país. Per acabar, en el cas xinès la migració té una estructura familiar de tipus nuclear —pares amb fills menors d'edat— ja que les persones majors de seixanta-quatre anys són poc nombroses. Aquest grup d'edat ha anat perdent pes percentual en el total de la població xinesa, tot i haver augmentat en termes absoluts (Sáiz, 2005, p. 153). Aquestes diferències en l'estructura de la població de cada col·lectiu tenen repercussions sobre l'organització de les tasques relacionades amb l'alimentació a la llar, els comportaments alimentaris i la seguretat alimentària. En aquest estudi han participat un nombre significatiu d'homes pakistanesos que vivien sols o que compartien pis amb altres homes, i dones filipines en la mateixa situació. Les persones xineses, per la seva banda, vivien totes en llars familiars. Més endavant es comentaran les repercussions de diferent ordre que tenen les diverses estructures domèstiques sobre les pràctiques alimentàries.

Cada comunitat asiàtica disposa de la seva vida interna, en general separada de la resta de la societat, on tracta de reproduir el seu cicle festiu amb cerimònies i rituals, crea associacions per defensar els seus interessos i ajudar els coètnics, tracta de mantenir els seus costums alimentaris, els seus vincles religiosos i la seva llengua. Les poblacions pakistanesa, filipina, xinesa, japonesa i coreana han obert escoles pròpies per tal de mantenir la seva identitat i alfabetitzar en la llengua materna els fills. Cal observar que el bilingüisme suposa un avantatge competitiu en determinats sectors econòmics com el comerç internacional, al qual es dediquen molts asiàtics (Beltrán, 2005, p. 45).

3.3.1. El col·lectiu xinès

El creixement d'aquest col·lectiu ha estat constant des de l'any 1961. Entre el 1995 i el 2000 es produeix un increment destacat que coincideix amb el procés de regularització a l'Estat espanyol, i des de l'any 2001 el nombre de xinesos no ha deixat de créixer (Sáiz, 2005, p. 153). Actualment, Catalunya és la comunitat autònoma on aquest col·lectiu registra més residents, 40.522 el primer trimestre de 2008, dels quals 33.236 residien a la província de Barcelona. A Ciutat Vella representen el primer col·lectiu estranger, i també al barri del Raval.

La població xinesa que resideix a l'Estat prové de diferents llocs. La major part —al voltant del 70%—, però, prové de la província de Zhejiang, del districte de Qingtian i districtes veïns, i de la municipalitat de Wenzhou. Aquesta zona s'ha especialitzat en la migració internacional des dels anys vint i trenta (Sáiz, 2005, p. 154). Els taiwanesos també són presents a l'Estat des de l'establiment de relacions diplomàtiques entre la República de la Xina (Taiwan) i Espanya (1953-1973), que va comportar l'arribada d'estudiants, alguns dels quals es van instal·lar aquí i van muntar petites empreses. De Taiwan han seguit arribant estudiants, una part dels quals s'han establert i han posat en marxa negocis d'importació o de venda de material informàtic. Els ciutadans xinesos procedents de Hong Kong van començar a arribar a partir de

reemigracions des del Regne Unit, els Països Baixos i Bèlgica. Del grup originari de la República Popular de la Xina destaca la importància dels originaris de Xangai, i, en menor mesura, de Pequín. Actualment cal destacar els nous corrents migratoris que procedeixen del nord-est de la Xina i de Shandong. Aquests, cada cop més nombrosos, resulten perfectament identificables com a grup, ja que la resta de residents xinesos els assigna característiques comunes (Sáiz, 2005, p. 155).

La major part dels residents xinesos a l'Estat són persones en edat de treballar (el 81,1% l'any 2004). Hi ha més homes que dones, però cada cop són més nombroses, i el grup d'edat menor de setze anys és el que més creix. Els treballadors xinesos consoliden el model d'empresa familiar, però alhora comencen a introduir-se en el mercat autòcton, amb una presència creixent a la construcció i la indústria. Cal assenyalar que molts dels xinesos provinents del nord-est ja eren assalariats abans de venir i que tenen un nivell educatiu més elevat i un estil de vida més urbà. No tots els que procedeixen d'aquesta zona viuen amb la família, també hi ha molts homes i dones solters. Els qui tenen un nivell educatiu més elevat poden aprendre les llegendes locals més fàcilment i, per tant, es poden integrar millor a la nostra societat (Sáiz, 2005, p. 158). Pel que fa als originaris del sud, bona part de la primera generació immigrada té coneixements escassos de les llengües de la societat d'acollida, però sí en té la descendència escolaritzada aquí. De fet, molts dels escolaritzats a la societat d'acollida consideren el castellà o el català la seva primera llengua (Sáiz, 2005, p. 161). Però els adults o els joves que no ho han estat, en tenen un coneixement escàs. Aquesta realitat afavoreix un cert tancament sobre el propi grup, que es retroalimenta de la naturalesa del projecte migratori quan aquest consisteix en poder aconseguir maximitzar els ingressos per satisfer les necessitats dels familiars que han quedat a l'origen, per poder-s'hi fer una casa, si es pensa en el retorn, o assolir un millor nivell de vida aquí, si es pensa en una instal·lació definitiva¹.

El col·lectiu xinès no registra la concentració territorial que evidencien altres grups, com el pakistanès. La distribució geogràfica de la població xinesa s'explica, en un primer període, per la seva dedicació a la restauració. Durant la dècada dels vuitanta els restaurants xinesos van començar a proliferar per dos motius fonamentalment. D'una banda, a altres països d'Europa la restauració xinesa ja havia arribat a un punt de saturació i, de l'altra, a Espanya es va produir una millora del nivell de vida, que es va traduir en un increment de la pràctica de menjar fora de casa. Els restaurants xinesos solen ser negocis familiars i per funcionar han d'assolir una quota de mercat determinada. Això suposa cercar una localització estratègica, amb la menor competència possible. Per aquest motiu, la població xinesa es va distribuir pels grans municipis i ciutats del litoral amb una important aflluència turística al llarg de l'any. La segona meitat de la dècada dels anys noranta es va caracteritzar pel gran creixement de la població resident xinesa, que ja no podia absorbir completament el sector de la restauració. Per aquest motiu, a partir d'aquest moment es comencen a diversificar les ocupacions. La població xinesa comença a treballar en el sector industrial de la confecció, amb una localització dispersa. Però durant la segona meitat dels anys noranta s'inicia la concentració de residents xinesos a ciutats de l'àrea metropolitana de Madrid i de Barcelona —molt en particular a Santa Coloma de Gramenet—, situació que persisteix fins a l'actualitat (Sáiz, 2005, p. 153). Així, darrerament s'observa un procés de concentració en determinats barris, cosa que no s'havia produït abans.

Aquesta concentració afavoreix l'aparició de petits comerços ètnics, negocis regentats per persones xineses, amb independència de la nacionalitat dels seus productes. Així, trobem xinesos al capdavant de supermercats, perruqueries i restaurants destinats sobretot als compatriotes, però també botigues d'alimentació, sabateries, etc. la clientela de les quals és local (Sáiz, 2005, p. 154). Molts restaurants familiars que ofereixen menjar japonès a preus populars són regentats per xinesos, aquesta és una de les darreres diversificacions de la restauració xinesa fora del país d'origen (Sáiz, 2007, p. 70).

¹ «Yo aquí no tengo muchos amigos chinos, porque es muy difícil... Creo que tenemos diferente nivel de vida, diferente nivel de educación... muchas cosas. Hacer amigos es difícil. Por eso no tengo muchos amigos chinos aquí. Conozco a muchos chinos, pero amigos no. Españoles, sí. Antes trabajaba en una cafetería con españoles. Y ahora mis alumnos también son mis amigos. Los chinos aquí... yo creo que si la gente tiene educación, te interesan otras cosas, la historia de España, la cultura de España, las costumbres de España... Ellos no, solo les interesa vivir bien. Trabajar, ganar dinero para enviar a su pueblo, para ayudar a su familia... Y como el idioma... es muy difícil, solo quieren aprender un poquito, y poder vivir y ya está. Como aquí, en la escuela de idiomas, en el nivel 1 y 2, hay muchísimos chinos. ¡Muchos! Pero luego lo dejan. Lo básico para poder vivir y ya está. Cuando ya saben vocabulario para su restaurante, ya saben bastante para vivir, o para el «todo a 100», y ya está.» (Dona, 35 anys, Xina)

3.3.2. El col·lectiu pakistanès

L'arribada de persones d'origen pakistanès a Barcelona ha passat per tres fases diferents. La primera correspon a la seva arribada sobretot des d'altres països europeus durant les dècades dels setanta i els vuitanta del segle XX. Es tractava bàsicament d'homes sols. La segona fase té lloc a partir dels anys vuitanta fins a mitjan noranta. En aquest moment el col·lectiu pakistanès inicia el seu assentament a través de tres indicadors principals: la feminització del col·lectiu, l'aparició de comerços regentats per persones pakistaneses i l'organització del col·lectiu en associacions. En aquest moment s'estableixen les bases per a l'inici de la vida comunitària. Amb tot, en la fase posterior, que abasta des dels anys noranta fins a l'any 2003-2004, el perfil dels nous arribats canvia una altra vegada i, de nou, són majoritàriament homes sols i de mitjana edat els qui encapçalen les arribades. Sembla que la feminització del col·lectiu no progressa de la mateixa manera que a la resta de col·lectius de perfil masculí, com el marroquí, sinó que, al contrari, disminueix de manera notable. L'any 1995 el percentatge de dones pakistaneses era del 21,5%, l'any 1997 s'incrementava fins al 24%, l'any 2001 passava a ser del 13,1% i el 2004 va baixar fins al 9,4% (Morera, 2005, p. 121). Ara bé, aquesta tendència comença a canviar lentament. Actualment hi ha més presència femenina que l'any 2005, sobretot pel que fa a les dones provinents del Pakistan. Això indica que el procés de reunificació familiar és més actiu en aquesta comunitat que en altres que ja tenen un assentament més consolidat (Sáiz, 2007, p. 62). De fet, el creixement de la població pakistanesa al nostre país ha estat important a partir del 2000. A partir d'ara probablement serà la reagrupació familiar el factor que contribuirà al creixement d'aquest col·lectiu, de manera que és previsible que creixi el nombre de dones i el de nens en edat escolar. Pel que fa a la procedència, en un estudi realitzat a Barcelona (Solé, Rodríguez, 2005, p. 111), al barri del Raval, el 90,7% de la població pakistanesa entrevistada provenia del Panjab (sobretot d'Islamabad i de Rawalpindi), i la totalitat dels informants d'aquest estudi també en provenien (la major part de Lahaur). Per a la majoria, la llengua materna és el panjabi, i tots saben també l'urdú, la llengua oficial del Pakistan. La primera llengua que aprenen en arribar al nostre país és el castellà, són molt pocs els qui coneixen el català. Una part molt destacada d'homes parla també l'anglès, però la proporció de dones que ho fa és molt menor.

En relació amb l'edat, l'any 2001 l'11,3% del col·lectiu tenia menys de catorze anys, i l'any 2004

es va reduir al 7,3%. Per la seva banda, la franja d'edat de vint-i-cinc a trenta-nou anys es va incrementar del 53,7% al 60,4%. Les dades de permanència a Barcelona mostren que, el 2003, el 51,3% dels pakistanesos empadronats feia més d'un any que estava a la ciutat. Aquesta xifra va baixar el 2004 fins al 29,4% (Moreras, 2005, p. 122).

Els primers en arribar han estat els homes. Les dones han arribat, majoritàriament, després d'un procés de reagrupament familiar. Com en la major part de col·lectius, la majoria té entre vint-i-cinc i quaranta-cinc anys, és a dir, es troba en plena edat laboral. El nivell de formació es mig, mig-alt. El motiu per quedar-se a Barcelona és que ja hi havia algun familiar o amic instal·lat que els ha proporcionat la informació i l'acollida necessàries durant la primera etapa en la societat d'acollida (Solé, Rodríguez, p. 115).

Bona part pertany a la classe mitja pakistanesa, amb feina i recursos que inverteixen en intentar millorar la seva situació fora del país. A més a més, provenen d'una de les zones més riques i desenvolupades del Pakistan. De manera que no arriben les persones més pobres i amb menys recursos, sinó les que ja tenen una certa capacitat per emprendre el viatge (Solé, Rodríguez, p. 116). La major part del col·lectiu pakistanès s'ocupa en el sector serveis, sobretot en el comerç, l'hostaleria i la restauració: venda ambulat de butà, botigues de records per a turistes, basars, restaurants i establiments d'alimentació. Alguns dels nostres informants treballaven com a vigilants a pàrquings o obres. La seva presència en el treball domèstic, la indústria i l'agricultura és molt baixa (Solé, Rodríguez, p. 116).

El motiu bàsic de la migració és l'aspiració a millorar la qualitat de vida. La família d'origen constitueix un suport fonamental, ja que en molts casos la dona i els fills han quedat a càrrec de la família extensa. També són majoria els qui afirmen que es volen instal·lar definitivament a Barcelona. El principal motiu adduït en aquest sentit és la inseguretat existent i la situació política al Pakistan. També valoren el nivell de protecció social de què poden gaudir aquí,

inexistent al Pakistan. Ara bé, les dures condicions laborals, els salaris baixos, l'allunyament de les seves famílies i, en alguns casos, l'amuntegament als habitatges els fa dubtar que realment hagin aconseguit millorar la seva situació (Solé, Rodríguez, p. 113).

Bona part envia remeses de diners a la seva família, sobretot els que tenen dona i fills al Pakistan. El recurs als serveis socials és baix i es centra sobretot a obtenir beques per als menjadors escolars o altres qüestions relacionades amb l'escolarització dels fills. Mantenen relacions socials bàsicament amb els seus compatriotes, són poc freqüents les relacions amb espanyols. Les xifres d'utilització i coneixement dels serveis sanitaris, socials i educatius són molt baixes, i s'incrementen quan arriben les dones amb els fills. De manera que l'ajut comunitari és la principal font de resolució de les necessitats bàsiques, molt en particular en els primers moments de l'arribada (Solé, Rodríguez, p. 117). En aquest estudi s'ha pogut observar l'important paper d'aquest suport en els primers temps de l'arribada, en algunes llars on vivien homes sols pakistanesos.

3.3.3. El col·lectiu filipí

La comunitat filipina és el grup d'immigrants més antic a Espanya. Segons l'ambaixada filipina a Madrid, a finals de 2003 hi havia aproximadament 40.750 filipins a l'Estat. Però segons les estimacions de les organitzacions no governamentals, ja a mitjan dels noranta la població filipina es situava al voltant dels 50.000. En el primer trimestre de l'any 2008, la població resident no era una de les més importants — 26.663 residents a Espanya i 10.080 a Catalunya (37,8% del total) —, però també és el col·lectiu on aquest percentatge resulta menys representatiu. Com ja s'ha dit, hi ha més dones que homes (més del 60%), i la gran majoria en edat de treballar. Es caracteritza per tractar-se d'una immigració dominada per les dones, per estar molt organitzada —com ho palesa l'existència de nombroses associacions—, i per ser un grup poc conflictiu (Pe-Pua, 2005, p. 57).

Gran part de la comunitat filipina del nostre país prové de les províncies de Pangasinan, Batangas, Pampanga, Ilocos, Isabela i Cagayan (Ribas, 1999). La major part de les dones filipines que treballen al servei domèstic a Catalunya provenen de zones rurals i moltes tenien una feina qualificada abans de migrar. Efectivament, les dones filipines que arriben al nostre país solen tenir formació (mestres, llevadores, infermeres, economistes), però, per dificultats legals o burocràtiques no poden exercir aquí la seva professió. Per aquesta raó s'ocupen en el sector del servei domèstic, ja que es tracta de l'opció laboral més accessible per a elles (Solé, 1994). Tot i que la major part, quan va arribar, aspirava a promocionar-se a través dels seus estudis, en general van acabar treballant en el servei domèstic, en molts casos com a internes per aprendre l'idioma. Així, si bé els agradaria accedir a altres feines, sobretot a aquelles per a les quals havien obtingut una titulació superior al seu país, sovint tenen dificultats per convalidar els estudis. Fet que els impedeix

exercir aquí la seva professió, essent l'idioma un altre obstacle a l'hora d'ampliar els estudis o accedir a una feina més qualificada. Val a dir que s'han observat situacions semblants en dones provinents d'Amèrica Llatina, i molt en particular del Perú, que, tot i tenir formació universitària, també treballen en el servei domèstic i la cura de persones, encara que, en aquest cas, no tenen la dificultat de l'idioma.

Quant a les dones filipines, el fet de treballar d'internes els permet estalviar en dues partides bàsiques: habitatge i alimentació. Aquest estalvi es valora molt quan l'objectiu és l'enviament de remeses per a la cura i l'educació dels fills i altres membres de la família. De fet, a les Filipines les remeses de les dones migrants representen la tercera font d'entrada de divises. Des del 1974 el govern filipí ha adoptat el treball migrant com una mesura correctiva temporal amb la finalitat de generar ingressos de l'exterior, en un context d'atur estructural i d'un notable desequilibri de la balança de pagaments. Les aportacions econòmiques de l'emigració han permès que famílies senceres poguessin sobreviure, ja que el membre migrant de la família els ha subministrat els mitjans de subsistència, salut i escolarització dels nens. Per a moltes famílies, les remeses dels emigrants són l'única font d'ingressos (Ribas, 2005, p. 71). Amb tot, una part de les dones filipines al nostre país prefereix treballar com a externes i se'n van a dormir a casa en acabar la jornada. D'aquesta manera treballen menys hores i poden acceptar feina en altres cases. El sou de les externes és més elevat, però les pagues extres són inferiors, i no poden accedir a altres prestacions, com la paga durant les vacances (Pe-Pua, 2005, p. 60).

Tot i que en el cas de les Filipines, les dones han estat majoritàriament les primeres d'emigrar, amb el temps també han anat arribant els homes, els

marits i els fills. Els homes filipins tenen més dificultats per aconseguir treball que les dones, ja que la demanda es concentra sobretot en el servei domèstic. Alguns homes aconseguixen feina com a cuiners, cambres o ajudants de cuina a restaurants, o com a personal per al servei d'habitacions en el sector de l'hostaleria. Alguns treballen com a missatgers o a la construcció. Si bé no és freqüent, també n'hi ha que treballen com a assistents domèstics, acompanyant les seves dones en el servei intern (Pe-Pua, 2005, p. 59). També es donen casos de filipins que entren a Espanya com a turistes i després s'hi queden a treballar.